

## ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನ ಲಕ್ಷಣಗಳು

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಿ ವೈದೇಹಿ ಚೈತನ್ಯ

ಜೀವನ್ಮುಕ್ತರ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ, ಒಂದು ಕಲ್ಪನೆ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ನಾವು ಕೇವಲ ಕೆಲವು ಬಾಹ್ಯಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಅದು ನಮಗೆ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನ ಸಮಗ್ರ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಮುನ್ನ, ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಿ ಎಂದರೆ ಏನು ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಅವಶ್ಯಕ.

### ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಿ

ಮುಕ್ತಿ ಎಂದರೆ ಬಿಡುಗಡೆ. ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಿ ಎಂದರೆ, ಜೀವಿಸಿರುವಾಗಲೇ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು. ಯಾವುದರಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ? ಇದು ಲೌಕಿಕಾರ್ಥದ ಬಿಡುಗಡೆಯಲ್ಲ. ಜಗತ್ತಿನ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಂದ, ಸಂಬಂಧಗಳಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆಯುವುದಲ್ಲ; ಬಾಹ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಸೋಮಾರಿಯಂತೆ ಇರುವುದೂ ಅಲ್ಲ.

ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಾವು ಪಡುವ ಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ದೇಹತ್ಯಾಗವಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ನಮ್ಮ ಬಂಧನಕ್ಕೂ ಅದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಅಶಾಂತಿಗೂ ಅದು ಕಾರಣವಲ್ಲ. ಬಂಧನದ ಭಾವನೆಗೆ ಕಾರಣ ಕರ್ಮ. ಕರ್ಮದ ಮೂಟೆಯನ್ನು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಹೊತ್ತು ಒಂದು ಜನ್ಮದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗುವ ಪಾಡು ನಮ್ಮದು. ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣ, ಬೇಕು ಬೇಡಗಳೆಂಬ ಭಾವನೆಗಳು. ಹಾಗೆಂದು ಕರ್ಮ ಮಾಡದಿರಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ದೇಹವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾದರೂ ಕರ್ಮ ಮಾಡಲೇಬೇಕು.

ಮೇಲಿನ ಸಂದಿಗ್ಧತೆ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕಾಡುತ್ತದೆ. ಕರ್ಮದ ಗತಿಯನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ ಒಬ್ಬ ಸಾಧಕ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: ಕೃತೇನ ಅಕೃತಂ ನಾಸ್ತಿ - ಅಕೃತ(ಶಾಶ್ವತ)ವಾದದ್ದನ್ನು ಕೃತ(ಅಶಾಶ್ವತವಾದ ಕರ್ಮ) ದಿಂದ ಪಡೆಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕರ್ಮಗಳ ಅನಿಷ್ಟ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಬಾಳೆಯ ಕಂಬಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಾಳೆಯ ಕಾಂಡದ ಪದರಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುತ್ತ ಹೋದರೆ, ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಗುವುದೇನು? ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ, ಕರ್ಮಗಳ ಗಂಟನ್ನು ಬಿಡಿಸುತ್ತ ಹೋದರೆ, ಸಿಗುವುದು ಶೂನ್ಯವೇ. ಇದನ್ನೇ ಮಾಯೆ ಎನ್ನುವುದು.

ಈ ರೀತಿಯ ಆಂತರಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಅವಶ್ಯಕ. ಇದರಿಂದ ವಸ್ತುವಿಷಯವಾಗಿ ಜಗತ್ತನ್ನು ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ಗತಿಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ, ಮುಕ್ತಿ ಎನ್ನುವುದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಷಯ ಎಂದು. ಅದು ದೇಹಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಲ್ಲ, ದೇಹಸಂಬಂಧವಾದ ಕರ್ಮಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಲ್ಲ. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳೂ ಇದನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಒಂದೊಂದು ಉಪನಿಷತ್ತು ಒಂದೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಈ ಬಗ್ಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ರಮಣ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ ನೋಡಿಕೊಂಡರೆ, ಮನಸ್ಸಿನ

ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ನಾಶವಾಗುವುದು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅದು ಬಹಳ ಕಠಿಣ.

ಮನೋನಾಶವೇ ಮುಕ್ತಿ ಎಂದು ತಿಳಿದೆವು. ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸುಂದರ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಮುಂಡಕೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ:

ದ್ವಾ ಸುಪರ್ಣಾ ಸಯುಜಾ ಸಖಾಯಾ

ಸಮಾನಂ ವೃಕ್ಷಂ ಪರಿಷಸ್ವಜಾತೇ |

ತಯೋರನ್ಯಃ ಪಿಪ್ಪಲಂ ಸ್ವಾದು ಅತ್ತಿ

ಅನತ್ಯನ್ ಅನ್ಯೋ ಅಭಿಚಾಕಶೀತಿ ||

“ಎರಡು ಹಕ್ಕಿಗಳು ಒಂದು ಮರವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಅವುಗಳು ಸದಾ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಇರುತ್ತವೆ. ಅವೆರಡರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಕ್ಷಿ ಅರಳಿ ಮರದ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಏನನ್ನೂ ತಿನ್ನದೆಯೇ ಸುಮ್ಮನೇ ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ.”

ಮೇಲಿನ ರೂಪಕವನ್ನು ನಮಗೂ ಅನ್ವಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ನಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಭಾಗ ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಸುಮ್ಮನೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ವೈಪರೀತ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಗತ-ಭೇದ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದು ನಮಗಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿರುವ ಸಂಗತಿಯೇ. ನಮ್ಮಂತಹ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನಕ್ಕೂ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಿಗೂ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇ ಇದು. ಅವರು ಈ ಸ್ವಗತ-ಭೇದವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ನಿರ್ಮೂಲನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ನಾವು ಈ ಭೇದವನ್ನೇ ಸಹಜವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ತೊಳಲಾಡುತ್ತೇವೆ.

ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದರೆ ಅವನು ದೇವರನ್ನು ಎಲ್ಲೋ ದೂರದಲ್ಲಿ ಇರುವವನೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಅಂದಿ ನಿಂದ ದೇವರು ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಹಾಗೆ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿರುವವನು ಎಂದು ಭಾಸವಾಗುವುದು. ಅವನು ಎಲ್ಲರ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲೂ ಇರುವನು. ಅವನನ್ನು ಪುಡುಕುವವರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ.

-ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ

ಅಶಾಂತವಾದ ಮನಸ್ಸಿನ ಭಾಗದ ಅರಿವು ನಮಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆ? ಅದನ್ನು ಅರಿತವರು ಯಾರು? ಮೇಲಿನ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಎರಡನೇ ಹಕ್ಕಿಯ ಹಾಗೆ, ಸುಮ್ಮನೇ ಇರುವ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಆ ಅರಿವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಅಶಾಂತ ಮನಸ್ಸು ದೃಶ್ಯವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಸುಮ್ಮನಿರುವ ಇನ್ನೇನೋ ಒಂದು ದ್ರಷ್ಟಾ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳು ಆದರೂ ದ್ರಷ್ಟಾ ಯಾವ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನೂ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸು ಅಶಾಂತವಾಗಲು ಕಾರಣ, ಆ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳೊಂದಿಗೆ ಅದು ಹೊಂದಿರುವ ತಾದಾತ್ಮ್ಯ ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧವಾಗಿರುವ ಮನಸ್ಸು ಹೊರಗಿನ ದೃಶ್ಯ ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟಿರುವ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಪ್ರಶಾಂತವಾದ ದ್ರಷ್ಟಾವಿನಲ್ಲಿ ತಾದಾತ್ಮ್ಯತೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಮುಕ್ತಿ. ಆಗ ದೃಶ್ಯವು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ದೃಶ್ಯ-ದ್ರಷ್ಟಾ - ಈ ಸಂಬಂಧವೂ ಹೋಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ.

ನಾವೆಲ್ಲರೂ ವಸ್ತುಗಳೊಡನೆ ತಾದಾತ್ಮ್ಯ ಹೊಂದಿ, ಬಂಧನವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅದರಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿರುವ ಭಾವನೆ ನಮಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡ

ನಿರಾಳತೆ ಒದಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಶಾಂತಿ, ಸಮಾಧಾನ ತಾನಾಗಿಯೇ ಒದಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಭೇದಗಳೂ ಅಳಿದುಹೋಗುತ್ತವೆ.

ಹೀಗೆ ನಮ್ಮ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಿಸಿದ ಅಭೇದಭಾವವು ಬಾಹ್ಯ ದಲ್ಲೂ ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಮಾನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ದೃಷ್ಟಿ ನಮ್ಮದಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ದುಃಖಗಳೂ ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತವೆ. ಇದನ್ನೇ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತ ಸ್ಥಿತಿ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ಮನಸ್ಸಿನ ಬಂಧನದಿಂದಲೇ ಒಬ್ಬನು ಪಾರಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನನ್ನೇ ನಾವು ಜೀವನ್ಮುಕ್ತ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ.

#### ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನ ಲಕ್ಷಣಗಳು

ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹಲವು ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನೆಂದೂ, ಹದಿಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಯೆಂದೂ, ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಗುಣಾತೀತನೆಂದೂ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: “ಎಲ್ಲ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿಯೂ ನಿಧಿಯಲ್ಲಿರುವವನ ಹಾಗೆ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಪುಟ್ಟ ಬಾಲಕನಂತೆ ಜಗತ್ತೆಂಬ ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ಕನಸಿನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾನೆ.”<sup>1</sup> ಯಾರು ಅಜ್ಞಾನವು ಗುರೂಪದೇಶದಿಂದ ನಷ್ಟವಾಗಿರುತ್ತದೆಯೋ, ಯಾರು ವಿಷಯ ವಸ್ತುಗಳ ನಡುವೆ ಇದ್ದೂ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವನೇ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನು.<sup>2</sup> ಮುಂಡಕೋಪನಿಷತ್ತು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ:

ಸಂಪ್ರಾಪ್ತ್ಯೈನಮ್ ಋಷಯೋ ಜ್ಞಾನ್ತೃಪ್ರಾಃ  
ಕೃತಾತ್ಮಾನೋ ವೀತರಾಗಾಃ ಪ್ರಶಾಂತಾಃ |  
ತೇ ಸರ್ವಗಂ ಸರ್ವತಃ ಪ್ರಾಪ್ತ್ಯ ಧೀರಾಃ  
ಯುಕ್ತಾತ್ಮಾನಃ ಸರ್ವಮೇವಾವಿಶಂತಿ ||

“ಈ ಆತ್ಮನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಋಷಿಗಳು ಆ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ತೃಪ್ತರಾಗಿ, ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪವೇ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮವು ಎಂಬ ಅನುಭವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ರಾಗಾದಿದೋಷರಹಿತರೂ ಪ್ರಶಾಂತರೂ ಆದ ಆ ವಿವೇಕಿಗಳು ನಿತ್ಯವೂ ಸಮಾಧಾನ ಹೊಂದಿದ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಸರ್ವತ್ರ ಅನುಭವಿಸುತ್ತ (ಘಟಾಕಾಶವು ಮಹಾಕಾಶವನ್ನು ಸೇರುವಂತೆ) ಸರ್ವವಾದ (ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು) ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ.”<sup>3</sup>

ಇಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿ ಕರ್ಮದ ಅಭಾವವನ್ನು ಕಂಡು, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ ಸರ್ವಕರ್ಮಸಂನ್ಯಾಸಿ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ (ಕರ್ಮಣಃ ಅಭಾವ ದರ್ಶನಾತ್ ಸರ್ವಕರ್ಮಸಂನ್ಯಾಸಃ ಏವ ತಸ್ಯ ಅಧಿಕಾರಃ). ಅಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಇನ್ಯಾವ ಕರ್ಮಗಳೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ (ತಸ್ಯ ಕಾರ್ಯಂ ನ ವಿದ್ಯತೇ). ಇಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಕಿತ್ತೊಗೆದು, ಪ್ರಪಂಚದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಜಡನಂತೆ, ಕಿವುಡನಂತೆ ಅಥವಾ ಅಂಧನಂತೆ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ, ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು ಪ್ರಶಾಂತನಾಗಿ, ಆತ್ಮಾರಾಮನಾಗಿ, ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಮನಬಂದಂತೆ ಅಲೆಯುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ.<sup>4</sup>

ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಅಜ್ಞಾನಜನ್ಯವಾದ ಕರ್ಮ. ನಾವು ಕರ್ತೃತ್ವ ಭಾವವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದಾಗ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಬಂಧನ ಅಲ್ಲಿ ಸುಳಿಯಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದೇ ನಿಜವಾದ ಸುಖ. ಇದೇ ಮುಕ್ತಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾತ್ರವೇ ಮೋಕ್ಷವಲ್ಲ. ಬಂಧನವೆಂಬುದು ಇರಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಪರಿ ಜ್ಞಾನವೇ ನೈಜ ಮೋಕ್ಷ ಸ್ಥಿತಿ.

ಇಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮ ಕೂಡ ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಸ್ವತಃ ಏನೂ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಕರ್ಮವೆಂದರೆ, ಈಗಾಗಲೇ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡಲು ಆರಂಭಿಸಿರುವ ಕರ್ಮ. ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಫಲ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಕರ್ಮಗಳ ನಾಶವಾಗುವುದೇ ಹೊರತು, ಈಗಾಗಲೇ ಫಲ ಕೊಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿರುವ ಕರ್ಮಗಳು ಫಲ ಕೊಟ್ಟೇ ತೀರುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಶ್ರೀರಮಣ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಲಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಅವರ ಸುತ್ತಲೂ ಭಕ್ತರು ಸೇರಿ ಆಶ್ರಮ ಕಟ್ಟಿದರು. ಈ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ರಮಣರದು ನಿರ್ಲಿಪ್ತ ಭಾವನೆ.

ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಕೌಪೀನಪಂಚಕದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: ‘ದೇಹಾದಿಭಾವಂ ಪರಿವರ್ತಯಂತಃ ಆತ್ಮಾನಮ್ ಆತ್ಮನಿ ಅವಲೋಕಯಂತಃ’ - ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನು ತಾನು ದೇಹ ಎಂಬ ಭಾವವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವವನು. ಅವನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಏನನ್ನೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ.<sup>5</sup> ದೇಹಬುದ್ಧಿಯ ತ್ಯಾಗ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ದೇಹಬುದ್ಧಿಯ ತ್ಯಾಗವೆಂದ ಮೇಲೆ, ದೇಹಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಟ, ಬಟ್ಟೆ, ವಸತಿ - ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾಸಕ್ತಿ ಇರುವುದು ಸಹಜವೇ ಆಗಿದೆ. ಆಗ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಇಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ಆಸೆ ಕೂಡ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಕರ್ಮ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬ ಬಯಕೆಯೂ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನೇ ವಾಸನಾಕ್ಷಯವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನು ಮರದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರಲಿ ಅಥವಾ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರಲಿ, ಅವನ ಭ್ರಾಂತಿ ನಷ್ಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ವ್ಯಾಮೋಹಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.<sup>6</sup> ಅಂತಹ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಆತ್ಮವೇ ಇದೆ. ಆ ಆತ್ಮ ಸ್ವರೂಪವೇ ನಾನಾಗಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೊಂದು ವಸತಿ ಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಮೂಡದು.

ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಅರಸುತ್ತೇವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಶಾಂತಿಯು ಯಾರಲ್ಲಿ ಸಹಜ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗಿದೆಯೋ ಅಂತಹ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತರ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ. ಆಗ ಆ ಧೈಯದ ಸ್ಪಷ್ಟ ಪರಿಚಯವಾಗಿ, ಧೈಯವನ್ನು ಸಾಕಾರಗೊಳಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವಂತೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಅದು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತದೆ.

#### ಆಕರಗಳು:

೧. ಮುಂಡಕೋಪನಿಷತ್, ೩.೧.೧.
೨. ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿ, ಶ್ಲೋಕ ೪೨೬
೩. ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಾನಂದ ಲಹರಿ ; ೪. ಮುಂಡಕೋಪನಿಷತ್, ೩.೨.೫
೫. ಸದಾಶಿವ ಬ್ರಹ್ಮೇಂದ್ರರ ಆತ್ಮವಿದ್ಯಾ ವಿಲಾಸ
೬. ಕೌಪೀನ ಪಂಚಕ, ೩. ೭. ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಾನಂದ ಲಹರಿ